

ĐỐI SÁCH CỦA CAMPUCHIA TRƯỚC SỰ ĐIỀU CHỈNH CHIẾN LƯỢC CỦA CÁC NƯỚC LỚN TRONG HAI THẬP NIÊN GẦN ĐÂY VÀ HÀM Ý CHÍNH SÁCH CHO VIỆT NAM

Trần Thị Tâm

Khoa Lịch sử, Trường Đại học Khoa học, Đại học Huế

Email: tamkhoasuhue@gmail.com

Ngày nhận bài: 16/11/2024; ngày hoàn thành phản biện: 27/12/2024; ngày duyệt đăng: 27/12/2024

TÓM TẮT

Trong những năm gần đây, các nước lớn thường xuyên có những điều chỉnh chiến lược đối với các nước Đông Nam Á. Những điều chỉnh này có tác động rất lớn đến chính sách đối ngoại của các nước, trong đó có Campuchia - một quốc gia láng giềng của Việt Nam. Do vậy, việc nhận diện đối sách của Campuchia trước sự điều chỉnh chiến lược của các nước lớn như Mỹ, Trung Quốc, Nga, Nhật Bản đối với những vấn đề của khu vực và thế giới là điều hết sức có ý nghĩa với Việt Nam. Bằng việc hệ thống hóa các tài liệu có liên quan, bài viết sẽ trình bày khái quát những điều chỉnh chiến lược của một số nước lớn, cụ thể là Mỹ, Trung Quốc, Nga, Nhật Bản; trên cơ sở đó tập trung phân tích chính sách của Campuchia trong quan hệ với Trung Quốc, Mỹ, Nga, Nhật Bản, Việt Nam và các nước Đông Nam Á khác. Thông qua đó, Việt Nam có thể đưa ra những đối sách phù hợp trong việc xử lý quan hệ với Campuchia nói riêng, với các nước lớn nói chung nhằm tiếp tục đường lối chủ động trong quan hệ ngoại giao, góp phần tạo điều kiện thuận lợi phát triển đất nước, nâng cao vị thế của Việt Nam trên trường quốc tế.

Từ khóa: Điều chỉnh chiến lược, Campuchia, Việt Nam...

Trong bối cảnh toàn cầu hóa, sự phát triển của các quốc gia phụ thuộc phụ rất lớn vào các nhân tố đến từ bên ngoài bởi sự đan xen lợi ích giữa các nước với nhau ngày càng gia tăng, phức tạp và khó lường. Từ xa xưa, vai trò chi phối cục diện thế giới của các nước lớn đều có tác động đến kinh tế, an ninh, chính trị, quốc phòng... của từng quốc gia. Việc tiếp cận với những điều chỉnh chiến lược của các nước lớn và đưa ra các đối sách vĩ mô và vi mô phù hợp của từng nước luôn là một bài toán nan giải. Campuchia và Việt Nam là hai quốc gia có mối quan hệ hữu nghị, truyền thống lâu đời đã được thử thách qua những thăng trầm trong lịch sử và vẫn bền chặt đến hiện tại. Chính vì thế, nhận diện đối sách của Campuchia trước sự điều chỉnh chiến lược của các nước lớn như

Mỹ, Trung Quốc, Nga, Nhật Bản đối với những vấn đề của khu vực và thế giới là điều hết sức có ý nghĩa với Việt Nam.

1. KHÁI QUÁT VỀ SỰ ĐIỀU CHỈNH CHIẾN LƯỢC CỦA CÁC NƯỚC LỚN TRONG THỜI GIAN GẦN ĐÂY

Đối với Mỹ, mục tiêu cơ bản trong chính sách đối ngoại của chính quyền Tổng thống Joe Biden là tăng cường hiện diện ngoại giao, thúc đẩy can dự đa phương để thể hiện vai trò của Mỹ, huy động sức mạnh tập thể từ hệ thống đồng minh, đối tác với phương châm đưa nước Mỹ trở lại; tái thiết lập chủ nghĩa đa phương, củng cố hệ thống đồng minh truyền thống và đặc biệt là tiếp tục mở rộng cam kết, can dự với các đối tác mới, chủ yếu ở khu vực châu Á - Thái Bình Dương. Mỹ vẫn xác định Nga và Trung Quốc là hai đối thủ cạnh tranh chiến lược. Khẳng định giảm can dự tại Trung Đông, coi khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương là ưu tiên hàng đầu và sẽ ngăn chặn các hành động gây hấn của Trung Quốc tại đây.

Đối với Trung Quốc, dưới thời Tập Cận Bình, quốc gia này luôn chú trọng đến ngoại giao láng giềng, hình thành nền ngoại giao đặc sắc nước lớn, từ đó thiết lập quan hệ nước lớn kiểu mới với Mỹ, thiết lập “Cộng đồng chung vận mệnh” ở châu Á, thực chất mưu đồ sâu xa là xây dựng học thuyết Monroe phiên bản châu Á “Châu Á của người Trung Quốc”. Bên cạnh đó, Trung Quốc nỗ lực thể hiện vai trò nước lớn trong các công việc quốc tế, chủ động tranh giành và mở rộng ảnh hưởng về kinh tế, đối ngoại trên phạm vi khu vực và toàn cầu. Trung Quốc gắn sự củng cố nội bộ và sự phát triển kinh tế hướng ra bên ngoài qua chiến lược “Vành đai, Con đường”. Trung Quốc coi Mỹ là nước lớn duy nhất và chủ trương phát triển quan hệ với các nước láng giềng thông qua các cơ chế hợp tác khu vực, trong đó chú trọng đến quan hệ hợp tác chiến lược với Nga và các nước trong khối ASEAN, Ấn Độ với tinh thần “vừa hợp tác, vừa đấu tranh”. Cụ thể, với các nước trong khối ASEAN, Trung Quốc đẩy mạnh ngoại giao láng giềng, phát triển quan hệ với từng nước gắn kết với phát triển quan hệ đa phương ở cấp độ tổ chức khu vực như một đối tác [15, tr.278]. Do sự trỗi dậy mạnh mẽ cùng những tham vọng quá lớn của Trung Quốc, các quốc gia trong khối ASEAN cũng phân hóa trong quan hệ với nước này trên cả ba hình thức: thân cận - đồng minh, trung lập và thận trọng - đề phòng.

Đối với Nga, trong thời gian gần đây, nước này đã thực hiện “Chính sách hướng Đông” nhằm tăng cường quan hệ với Trung Quốc và các nước ASEAN nhằm cải thiện vị thế của Nga với các nước trong khu vực châu Á - Thái Bình Dương - khu vực năng động nhất thế kỷ XXI. Nga cũng chú trọng tới Ấn Độ để tạo cơ sở cho sự can dự của Nga ở Nam Á, như một phương án đảm bảo an ninh cho Nga từ hướng Trung Á [15, tr.282]. Khu vực châu Á - Thái Bình Dương được xem là trọng tâm địa chiến lược mới của Nga. Nga không chỉ tăng cường can dự vào khu vực này mà còn muốn thông qua đó củng cố

an ninh phía Đông của nước này bởi Trung Quốc trở dậy mạnh mẽ cùng với việc “xoay trục” trở lại châu Á của Mỹ tạo nên sự cạnh tranh chiến lược giữa hai nước tăng cao khiến Nga phải đối mặt với áp lực từ biên giới phía Đông trong khi chiến sự đang diễn ra căng thẳng ở mặt trận phía Tây [15, tr.292].

Đối với Nhật Bản, cho đến nay quan hệ với Đông Nam Á vẫn được xem là chìa khóa để quốc gia này hiện thực hóa các sáng kiến để đạt được mục tiêu “lãnh đạo khu vực”. Chiến lược của Nhật Bản đối với ASEAN vẫn có sự nhất quán song đã được điều chỉnh để phù hợp với xu thế phát triển của thế giới và khu vực. Nhật Bản có những điều chỉnh mang tính sách lược, trọng tâm chính sách của Nhật Bản vẫn là Đông Nam Á, gia tăng cạnh tranh với Trung Quốc trên cương vị là một nước lớn trong khu vực cũng như đồng minh quan trọng của Mỹ, đồng thời giảm dần sự phụ thuộc vào Mỹ trong bối cảnh sự quan tâm của Mỹ đang dần phân tán sang nhiều lĩnh vực, vấn đề mới [13, tr.335] như việc can dự vào khủng hoảng Nga - Ukraina và giải quyết mối quan hệ với Trung Quốc.

Nhìn chung, do sự tác động của xung đột Nga – Ukraina và một số nhân tố khác về cơ bản các nước lớn đều có sự điều chỉnh chiến lược và bước đầu hình thành các trục quan hệ đối kháng và cạnh tranh quyết liệt như Mỹ - Nga, Mỹ - Trung Quốc và hệ thống đồng minh của các nước này. Khu vực châu Á - Thái Bình Dương nói chung và Đông Nam Á nói riêng, trong đó có Campuchia và Việt Nam sẽ là trọng tâm chiến lược của hầu hết các nước lớn. Vì vậy, với mỗi nước trong khu vực phải có những đối sách phù hợp để tranh thủ thời cơ, hạn chế thách thức, đảm bảo sự phát triển bền vững của quốc gia là điều cực kỳ quan trọng.

2. ĐỐI SÁCH CỦA CAMPUCHIA TRƯỚC SỰ ĐIỀU CHỈNH CHIẾN LƯỢC CỦA CÁC NƯỚC LỚN

Trước sự điều chỉnh chiến lược của các nước lớn hiện nay, ở góc độ vĩ mô, Campuchia cần tiếp tục cụ thể hóa đường lối đối ngoại với tư cách là một quốc gia trung lập, không liên kết, không xâm lược hoặc can thiệp vào công việc nội bộ nước khác; tiếp tục thực hiện chính sách đối ngoại đa phương hóa, đa dạng hóa các mối quan hệ. Những mục tiêu này đã được cụ thể hóa trong Hiến pháp của Campuchia. Tuy nhiên, những năm gần đây, theo một số phân tích cho thấy Campuchia là quốc gia có chính sách ngoại giao và quốc phòng “phụ thuộc” khá nhiều vào Trung Quốc. Chính sự “phụ thuộc” này là nguyên nhân gây ra nhiều tranh cãi từ các nước trong và ngoài khu vực [2] về chiến lược ngoại giao “chọn bên” của nước này.

Trên phương diện kinh tế, từ năm 1994 đến năm 2021, Bắc Kinh đã đóng góp tới 44% tổng đầu tư trực tiếp nước ngoài (FDI) vào Campuchia. Trung Quốc là đối tác thương mại lớn nhất của Campuchia với khối lượng thương mại song phương tăng đáng kể vào năm 2022, bất chấp tình trạng gián đoạn chuỗi cung ứng do đại dịch Covid-19 và

chiến tranh ở Ukraine. Kể từ năm 2012, Trung Quốc đã vượt qua Nhật Bản để trở thành nhà cung cấp khoản vay ưu đãi và hỗ trợ phát triển chính thức (ODA) lớn nhất cho Campuchia. Theo đó, Trung Quốc tăng cường đầu tư kinh tế vào Campuchia, đặc biệt là lĩnh vực xây dựng và casino, nước này đã gia tăng ảnh hưởng tại Campuchia bằng sự kết hợp giữa các khoản đầu tư và cho vay ưu đãi; từ đó, Campuchia được coi là một quốc gia đồng minh thân cận của Trung Quốc trong nhiều năm vì lập trường thân Bắc Kinh và nền kinh tế phụ thuộc sâu sắc vào nước láng giềng khổng lồ này. Campuchia đặc biệt trân trọng tình hữu nghị sắt son với Trung Quốc [9] và đã nâng cấp quan hệ thành “Đối tác chiến lược toàn diện” vào tháng 12/2010. Đại sứ Trung Quốc tại Campuchia Vương Văn Thiên đã ca ngợi quan hệ Campuchia - Trung Quốc là “bạn bè đáng tin cậy”. Điều này chứng tỏ rằng Trung Quốc có vai trò quan trọng trong chính sách đối ngoại của Campuchia. Biểu hiện cụ thể của điều này, vào năm 2012, Campuchia đã ngăn cản sự đồng thuận với các nước ASEAN khác về chính sách xử lý tranh chấp “vô lý, phi pháp” của Trung Quốc trong vấn đề biển Đông.

Ở góc độ vi mô, đối sách đầu tiên của Campuchia là cố gắng giảm tải sự ảnh hưởng quá lớn, dẫn đến bị chi phối bởi Trung Quốc và tăng cường, mở rộng hợp tác với các quốc gia tiềm năng khác và hiện thực hóa mục tiêu trung lập của mình. Trung Quốc có ảnh hưởng lớn đến chính sách đối nội và đối ngoại của Campuchia, nhưng vai trò của Trung Quốc vẫn chưa phải là lớn nhất.

Để có thể duy trì vị thế trung lập, một quốc gia cần nền kinh tế có sự độc lập tương đối về các ngành chủ chốt như điện, nước, lương thực, tài chính, ngân hàng... Thêm vào đó, một quân đội mạnh có khả năng răn đe cũng là cơ sở vững chắc cho sự trung lập. Vì vậy, để giảm bớt sự ảnh hưởng của Trung Quốc, Campuchia cần phải củng cố về kinh tế và quốc phòng. Campuchia cần hạn chế sự chi phối của các nước phương Tây đối với lĩnh vực ngân hàng, các tài phiệt Thái Lan đối với thị trường bán lẻ... Về an ninh - quốc phòng, Việt Nam vẫn là quốc gia chủ yếu cung cấp hỗ trợ nhân sự và đào tạo cho Campuchia bên cạnh Trung Quốc trong lĩnh vực trang thiết bị, vũ khí. Do đó, sự ổn định của Campuchia rất dễ bị đe dọa bởi Campuchia chỉ có thể duy trì được sự trung lập khi quan hệ giữa các nước như Mỹ, Nga, Trung Quốc và Việt Nam đạt được thế cân bằng ảnh hưởng với nhau. Nhưng chỉ cần một trong bốn quốc gia trên có hành động khác, rất có thể sẽ dễ dẫn đến những xáo trộn trong nội bộ Campuchia [2].

Trên thực tế, từ sau sự cố trong ASEAN năm 2012, nhiều hoạt động đối ngoại của Campuchia đã có những biểu hiện “không trùng khớp” với lập trường của Trung Quốc. Campuchia đã thể hiện một chính sách đối ngoại có phần độc lập và hạn chế ảnh hưởng trực tiếp của Trung Quốc với vai trò Chủ tịch ASEAN trong năm 2022 khi cùng các nhà lãnh đạo ASEAN nhất trí để giải quyết cuộc khủng hoảng chính trị ở Myanmar qua việc dung hòa lợi ích trong nước, vai trò trong khu vực với sự ảnh hưởng của Trung Quốc một cách cân bằng hơn. Khi xung đột Nga - Ukraine xảy ra, Campuchia liên tục

lên án cuộc tấn công Ukraine của Nga và bỏ phiếu công nhận chủ quyền của Ukraine trong các Nghị quyết của Đại hội đồng Liên Hợp Quốc vào tháng 3 và tháng 10/2022 thay vì lên án các hành động của Nga hoặc giữ thái độ trung lập như một đồng minh của Trung Quốc. Hành động này đã mở đường cho việc cải thiện mối quan hệ giữa Campuchia với phương Tây và là sự chuẩn bị cho định hướng ngoại giao cân bằng quyền lực trong thời gian sắp tới. Nhìn chung, nỗ lực của Campuchia nhằm giảm sự phụ thuộc vào ảnh hưởng của Trung Quốc đã cho thấy một số kết quả tích cực.

Bối cảnh địa chính trị hiện nay là thời điểm thích hợp để Campuchia hàn gắn quan hệ với các nước phương Tây và tăng cường quan hệ với các cường quốc khu vực, bên cạnh Trung Quốc để đảm bảo an ninh và kinh tế cho tương lai. Thể chế lãnh đạo tiếp theo của Campuchia cần tính hợp pháp trong nước và quốc tế để tiếp tục “đa dạng hóa” chính sách đối ngoại của mình và để chứng tỏ rằng Campuchia sẽ không đặt cược tất cả trứng vào một giỏ [9].

Trung Quốc không chỉ tăng cường đầu tư kinh tế vào Campuchia, mà còn thể hiện ảnh hưởng tại Campuchia bằng các viện trợ quân sự và hỗ trợ xây dựng cơ sở hạ tầng cho quân cảng Ream là căn cứ được đặt tại tỉnh Sihanoukville để giúp nước này hiện đại hoá quân đội. Đây là một vị trí đắc địa mà ở đó, Trung Quốc có thể thiết lập sự hiện diện một cách thường xuyên từ mạn sườn phía nam trên Biển Đông. Bản thân Campuchia không có đủ tiềm lực để tự tay biến Sihanoukville thành một thế mạnh địa chính trị thực tế của mình. Tuy nhiên, điều đó không có nghĩa là Campuchia sẽ để Trung Quốc tùy ý sử dụng cảng Sihanoukville. Nhân tố chính ảnh hưởng đến chính sách sử dụng cảng Sihanoukville của Campuchia chính là tương quan kinh tế - chính trị giữa Campuchia - Trung Quốc và Campuchia - Việt Nam. Campuchia không thể để Trung Quốc sử dụng Campuchia làm bàn đạp chống Việt Nam, thông qua cảng Sihanoukville. Hơn nữa, với vị trí gần Vịnh Thái Lan, Sihanoukville còn là tiền đồn phòng vệ của Campuchia từ phía Nam trước Thái Lan. Ngoài ra, Sihanoukville cũng là một thương cảng giúp cho Campuchia thoát được thế bị cô lập và đe dọa nếu hai nước có căng thẳng lớn hơn. Vì vậy, Sihanoukville không thể dễ dàng rơi vào tay bất kì một quốc gia nào khác. Hệ quả của việc này không chỉ là sự phản ứng của Mỹ, Việt Nam, mà còn liên quan tới nhiều quốc gia. Nếu như tính trung lập ngoại giao của Campuchia bị sụp đổ, nước này sẽ nhanh chóng đối mặt với nhiều thù địch và nghi ngờ, từ đó gây ra chia rẽ nội bộ lớn hơn, tác động xấu đến đời sống và sự ổn định của quốc gia này [2].

Năm 2020, Washington cáo buộc Phnom Penh phá dỡ dần các hạ tầng của Mỹ để thay bằng các cơ sở do Trung Quốc tài trợ. Mỹ còn khẳng định Bắc Kinh và Phnom Penh thỏa thuận cho quân đội Trung Quốc sử dụng Ream và quân đội Trung Quốc đã có mặt tại đây. Mặc dù Phnom Penh nhiều lần bác bỏ thông tin về thỏa thuận vừa nêu, đồng thời khẳng định sẽ không cho quân đội nước ngoài sử dụng Ream. Trước đó, năm 2018, Campuchia đã từ chối lời đề nghị của Mỹ để duy tu các công trình hậu cần tại Ream, nơi

mà trước đó Mỹ đã tài trợ. Vì lý do trên, quan hệ hai bên luôn căng thẳng xoay quanh vấn đề này [5].

Cùng với quân cảng Ream, một vấn đề khác cũng gây quan ngại cho Campuchia trong việc xử lý mối quan hệ với hai nước lớn là Trung Quốc và Mỹ chính là việc xây dựng một sân bay quốc tế ở Dara Sakor và cũng là một cảng biển nước sâu ở khu vực duyên hải Campuchia. Dự án Dara Sakor trị giá 3,8 tỷ USD do Trung Quốc đầu tư đã ôm trọn 20% chiều dài bờ biển Campuchia. Tập đoàn Thiên Tân, Trung Quốc kiểm soát phần bờ biển bằng hợp đồng thuê đất 99 năm. Năm 2020, Mỹ đã áp đặt các biện pháp trừng phạt đối với tập đoàn này khi đưa ra lời tuyên bố rằng nó được xây dựng trên đất bị chiếm giữ và có thể sử dụng cho mục đích quân sự của phía Trung Quốc [4].

Nếu Bắc Kinh có bất kỳ mức độ tiếp cận nào đến Ream hoặc Dara Sakor dọc theo Vịnh Thái Lan, hoặc, trong trường hợp xấu nhất, Bắc Kinh bắt ngò sở hữu và vận hành các căn cứ, điều này sẽ đe dọa nghiêm trọng đến sườn phía Tây của Việt Nam [16].

Như vậy, về vấn đề Ream và Dara Sakor, Campuchia nên cân nhắc đến tình hình chính trị nội bộ và nhu cầu cân bằng lợi ích chiến lược với Trung Quốc, Mỹ và cả Việt Nam, Thái Lan để bảo toàn nguyên trạng cảng Sihanoukville bằng chính nội lực của mình, không nên phụ thuộc vào Trung Quốc vì nếu quá phụ thuộc vào Trung Quốc, rất có thể trong tương lai gần Sihanoukville sẽ trở thành căn cứ quân sự của Trung Quốc và là ngòi nổ cho xung đột gia tăng trong quan hệ Campuchia với Mỹ và các quốc gia xung quanh. Tương tự như cảng Cam Ranh của Việt Nam, Campuchia nên nhất quán chính sách 4 không của Việt Nam và không cho bất kỳ ai thuê quân cảng Ream.

Trong những năm qua, để đối phó với các lệnh trừng phạt và áp lực của Mỹ, một số quan chức và nhà ngoại giao cấp cao của Campuchia đã trả lời Mỹ bằng các cách tiếp cận ngoại giao ít hơn. Điều này có khả năng kích thích người dân Campuchia có phản ứng tiêu cực đối với Mỹ, có hại cho mối quan hệ của Campuchia với Mỹ. Campuchia cần phải xem xét cách thức thể hiện mình trên trường quốc tế và khu vực để tránh bị coi là một quốc gia được giao nhiệm vụ của Trung Quốc, vì điều này chắc chắn sẽ nhận sự phản hồi từ Mỹ trong chiến dịch của quốc gia này nhằm ngăn chặn sự trỗi dậy và ảnh hưởng ngày càng tăng của Trung Quốc ở Đông Nam Á và châu Á - Thái Bình Dương nói chung [7].

Đối với các nước trong khu vực, tranh chấp biên giới giữa Campuchia với Thái Lan và Lào vẫn còn âm ỉ. Trong bối cảnh tình hình quốc tế, thế giới diễn biến phức tạp, khó lường, Campuchia cần tăng cường phối hợp, trao đổi với các quốc gia láng giềng tại các diễn đàn, nhất là trong khuôn khổ ASEAN và các cơ chế hợp tác tiểu vùng Mekong để tìm ra giải pháp thỏa đáng. Những vấn đề quan trọng được nhấn mạnh như việc đảm bảo an ninh, an toàn, tự do hàng hải, hàng không, tăng cường xây dựng lòng tin, không đe dọa hoặc sử dụng vũ lực, tuân thủ luật pháp quốc tế, giải quyết các tranh chấp bằng biện pháp hòa bình, trên cơ sở luật pháp quốc tế... là điều rất cần thiết [1].

Đối với Việt Nam, Giáo sư Carl Thayer từ Học viện Quốc phòng Australia cho rằng nếu “Muốn hòa bình, ổn định, Campuchia nên hợp tác với Việt Nam”. Trong tháng 12/2013, Thủ tướng Hun Sen đã sang thăm chính thức Việt Nam, Nikkei Asian Review xem đây là một “cử chỉ hòa giải” sau sự cố năm 2012. Các mối quan hệ hợp tác kinh tế, thương mại hay an ninh quốc phòng giữa Việt Nam và Campuchia vẫn ổn định và phát triển. Việt Nam là đối tác thương mại lớn thứ 3 của Campuchia, chỉ sau Trung Quốc và Thái Lan. Xu thế hợp tác vẫn đang phát triển. Thương mại song phương dự kiến gia tăng hàng năm. Việt Nam là nước đứng thứ 5 trong danh sách các nước đầu tư trực tiếp vào Campuchia [11]. Nhìn chung, đối sách của Campuchia với Việt Nam trong thời gian tới vẫn theo định hướng “láng giềng tốt đẹp, hữu nghị truyền thống, hợp tác toàn diện, bền vững lâu dài”; điều này sẽ mang lại lợi ích thiết thực cho nhân dân hai nước, đóng góp tích cực vào hòa bình, ổn định, hợp tác ở khu vực và trên thế giới.

Đối sách trong quan hệ Trung Quốc - Campuchia - Việt Nam, thực tế cho thấy mối quan hệ Việt Nam - Trung Quốc hiện tại trên tổng thể vẫn ở thế hoà hoãn, nhân nhượng nhau với đường lối đối ngoại chủ động, tích cực của Việt Nam. Hai nước đã và đang có một số căng thẳng và mâu thuẫn với nhau chủ yếu là về vấn đề Biển Đông. Căng thẳng này đủ lớn và nguy hiểm để hai bên phải rất cẩn thận trong hành xử, tránh xảy ra xung đột. Việt Nam có ảnh hưởng lớn đến chính sách đối nội và đối ngoại của Campuchia, nhưng Việt Nam không phải là quốc gia duy nhất có vấn đề biên giới với Campuchia, nước này cũng có những vấn đề biên giới với các quốc gia láng giềng khác. Chính sách ngoại giao của Campuchia có nhiều khía cạnh cần phải linh hoạt xử lý tránh để rơi vào trạng thái nghiêng hẳn về một phía. Khi sức mạnh kinh tế và quân sự gia tăng, nền tảng bảo vệ sự trung lập và chính sách ngoại giao sẽ ổn định hơn. Từ đó, thế khó trong chính sách ngoại giao của Campuchia có thể được tháo gỡ [2].

Đối sách với ASEAN, sau sự cố năm 2012, Campuchia đã từng bước thể hiện chính sách đối ngoại có phần độc lập và hạn chế ảnh hưởng trực tiếp của Trung Quốc trong vai trò Chủ tịch ASEAN năm 2022. Trung Quốc đã cố gắng vận động các quốc gia ASEAN chấp thuận để người đứng đầu chính quyền quân sự Myanmar tham gia tại Hội nghị cấp cao đặc biệt ASEAN - Trung Quốc vào tháng 11/2021 [9] nhưng Campuchia đã không đồng thuận với đề nghị trên mà thống nhất theo tinh thần của các nước ASEAN là không mời chính quyền quân sự Myanmar tham gia. Điều này cho thấy sự độc lập tương đối của Campuchia trong việc giải quyết các vấn đề khu vực.

Đối với Nga, Campuchia là đối tác Đông Nam Á truyền thống của Nga. Từ năm 2021 đến nay Nga và Campuchia tăng cường hợp tác giữa quân đội hai nước. Nga sẵn sàng triển khai các hoạt động hợp tác, nhất là hỗ trợ Quân đội Campuchia đào tạo nguồn nhân lực trên các lĩnh vực khác nhau. Nga nhấn mạnh Campuchia là một đối tác tin cậy ở Đông Nam Á và hợp tác an ninh là nền tảng của quan hệ song phương giữa hai quốc gia. Nga cam kết sẵn sàng trong việc tăng cường hơn nữa các quan hệ song phương, đặc

biệt là hợp tác trong các lĩnh vực chống khủng bố, an ninh thông tin quốc tế và tội phạm xuyên quốc gia... Với “Chính sách hướng Đông” của Nga, Campuchia có thể xem đó là một cơ hội để cải thiện quan hệ với nước này. Song diễn tiến còn phụ thuộc nhiều vào chiến sự Nga - Ukraina trong tương lai [10].

Đối với Nhật Bản, sau khi đã nâng quan hệ Campuchia – Trung Quốc lên thành “Đối tác chiến lược toàn diện” vào tháng 12/2010, Phnom Penh cũng đã nâng cấp quan hệ với Tokyo thành “đối tác chiến lược” vào tháng 12/2013. Trong chuyến thăm chính thức hai ngày của Thủ tướng Nhật Bản tại Campuchia từ ngày 20 - 21/3/2022, hai nước đã nâng quan hệ đối tác chiến lược hiện có lên một tầm cao mới. Quyết định này được đưa ra nhằm hướng tới kỷ niệm 70 năm thiết lập quan hệ ngoại giao và kỷ niệm 10 năm quan hệ Đối tác chiến lược giữa Campuchia và Nhật Bản vào năm 2023, cũng như dựa trên sự tin cậy mạnh mẽ giữa chính phủ và nhân dân hai nước. Ngoài ra, trong tuyên bố chung của Campuchia - Nhật Bản, hai bên đã đưa ra 14 điểm nhằm tăng cường hơn nữa quan hệ hợp tác song phương, trong đó nổi bật lên một số lĩnh vực hợp tác như tăng cường các mối quan hệ và an ninh kinh tế, quốc phòng - an ninh, hợp tác kỹ thuật số, giao lưu nhân dân... Đối với các vấn đề khu vực và quốc tế, hai nhà lãnh đạo cũng trao đổi và chia sẻ mối quan tâm chung về vấn đề Myanmar, Ukraina và tình hình Biển Đông... trong đó nhấn mạnh tầm quan trọng của việc duy trì hòa bình, an ninh, an toàn, tự do hàng hải và hàng không trên Biển Đông; tự chủ, phi quân sự hóa và giải quyết hòa bình các tranh chấp phù hợp với luật pháp quốc tế, bao gồm Công ước Liên Hợp Quốc năm 1982 về Luật Biển (UNCLOS) [6]. Campuchia đặc biệt coi trọng mối quan hệ với Nhật Bản.

Từ việc khảo cứu một số đối sách vĩ mô và vi mô của Campuchia trước sự điều chỉnh chiến lược của các nước lớn, có thể thấy quan hệ ngoại giao, quốc phòng giữa Campuchia với Trung Quốc có nhiều vấn đề phức tạp. Mặc dù nước này đã phụ thuộc nhiều vào các khoản đầu tư cũng như viện trợ kinh tế, quốc phòng của Trung Quốc, nhưng điều đó khó có thể khiến Campuchia ngã hoàn toàn theo Trung Quốc để gây căng thẳng với Mỹ hoặc một bên thứ ba nào khác. Campuchia cần cố gắng thực hiện chính sách ngoại giao “không chọn bên, không chọn phe” mà cân bằng quyền lực với các nước Mỹ - Nga - Trung Quốc - Việt Nam, nhằm phục vụ tốt nhất cho lợi ích, an ninh của mình.

3. MỘT SỐ HÀM Ý CHÍNH SÁCH CHO VIỆT NAM

Thứ nhất, trong quan hệ song phương với Campuchia, bằng những thành tựu đạt được trong chặng đường hơn 55 năm qua, trong thời gian tới, trước những biến động phức tạp và khó lường của tình hình thế giới và nhu cầu phát triển của mỗi nước, Việt Nam cần tiếp tục duy trì và nâng mối quan hệ đoàn kết hữu nghị bền chặt, sát son giữa nhân dân hai nước Việt Nam - Campuchia lên tầm cao mới, theo phương châm chất lượng và hiệu quả thực sự, góp phần giữ vững ổn định chính trị - quốc phòng - an ninh,

tăng trưởng kinh tế bền vững, hội nhập ngày càng sâu rộng và nâng cao vị thế trên trường quốc tế.

Việt Nam tiếp tục duy trì và phát huy quan hệ tốt đẹp về chính trị để định hướng tổng thể quan hệ giữa hai nước; quan tâm gìn giữ và không ngừng nâng cao nhận thức về tầm quan trọng chiến lược, ý nghĩa sống còn của quan hệ Việt Nam - Campuchia đối với sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc ở mỗi nước trong tình hình mới; củng cố, tăng cường tin cậy chính trị, xây dựng nền tảng xã hội vững chắc, thúc đẩy quan hệ hợp tác nhiều mặt giữa hai nước.

Thứ hai, trong các mối quan hệ đa phương, với vị thế địa chính trị cực kỳ quan trọng, Việt Nam hiện là một trong những tâm điểm trong cạnh tranh chiến lược giữa các nước lớn, nhất là cạnh tranh “tam giác siêu cường” Mỹ - Nga - Trung. Tuy nhiên, cần nhận thức rõ rằng, dù còn đó những vấn đề cần tiếp tục theo dõi, đánh giá để tránh bất ngờ về chiến lược, nhưng với bề dày lịch sử đã được tạo dựng trong quá khứ và không có mâu thuẫn về lợi ích chiến lược, cũng như có quan điểm tương đồng trên nhiều vấn đề quốc tế khác, do đó thực hiện chủ trương “đa phương hóa, đa dạng hóa” quốc tế, trong đó tăng cường quan hệ với Mỹ và Nga, đồng thời giữ vững quan hệ hữu nghị với Trung Quốc cũng như Campuchia và các quốc gia khác là bước đi thích hợp, tạo thế cho Việt Nam cân bằng quan hệ với các nước lớn khác nhằm giữ vững độc lập chủ quyền và toàn vẹn lãnh thổ của Tổ quốc. Ngoài việc tranh thủ sự ủng hộ từ các nước lớn, Việt Nam cũng cần đẩy mạnh “ngoại giao đa phương”, tăng cường hình ảnh, vị thế và tiếng nói trên các diễn đàn quốc tế, quốc phòng, an ninh là lĩnh vực mà Việt Nam có lợi thế để hợp tác chặt chẽ hơn nữa với các nước lớn, vừa tránh trở thành “bàn cờ” chính trị của nước lớn, vừa có thể tận dụng cơ hội hợp tác với các nước để phục vụ cho công cuộc phát triển và hội nhập quốc tế của đất nước trong thời gian tới [15, tr.293]. Việt Nam cũng đối mặt với những thách thức, nhất là vấn đề cân bằng trong quan hệ với Mỹ và các nước lớn, đặc biệt là Trung Quốc. Trong bối cảnh đó, việc tiếp tục theo đuổi chính sách đối ngoại quốc phòng “bốn không” là sự lựa chọn phù hợp, giúp Việt Nam để nắm bắt cơ hội và hạn chế tác động của những thách thức đối với lợi ích quốc gia. Ngoài ra, Việt Nam kiên quyết chống lại chính sách áp đặt, xử lý tốt mối quan hệ giữa hợp tác và đấu tranh, có những bước đi chủ động nhằm tạo sự đan xen lợi ích giữa các nước lớn. Đồng thời, Việt Nam cần đẩy mạnh việc nghiên cứu tìm kiếm và thúc đẩy những lợi ích song trùng giữa Việt Nam và các nước Đông Nam Á trong đó có Campuchia cũng như với các đối tác khác để có tiếng nói chung trong các vấn đề trong quan hệ song phương và đa phương phù hợp với lợi ích quốc gia. Việc đẩy mạnh hợp tác với các nước ASEAN trên các lĩnh vực để tạo ra một ASEAN đoàn kết, thực sự đảm đương được vai trò trung tâm trong các cơ chế an ninh khu vực, không bị lôi kéo vào vòng xoáy cạnh tranh quyền lực giữa Mỹ và Trung Quốc cũng như quan hệ giữa Campuchia và Trung Quốc là một việc làm không dễ nhưng cần phải trở thành một mục tiêu quyết tâm theo đuổi. Hơn nữa, sự tham gia sâu rộng vào các hoạt động và cơ chế tổ chức của ASEAN, cũng như

các diễn đàn đa phương khác như APEC, WTO... sẽ tạo ra sức mạnh tổng hợp hỗ trợ quan hệ song phương của Việt Nam với các đồng minh thân cận nói riêng và các nước nói chung. Bên cạnh đó, việc tiếp tục nâng cao vị thế quốc tế của Việt Nam ở khu vực và trên thế giới sẽ làm cho Việt Nam có tầm quan trọng trong chính sách đối ngoại của Mỹ đối với khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương nói chung và với Đông Nam Á nói riêng. Đồng thời, việc mở rộng quan hệ kinh tế đối ngoại để tranh thủ các nguồn lực từ bên ngoài cho sự phát triển của đất nước sẽ góp phần nâng cao năng lực của Việt Nam trong hợp tác quốc tế, làm cho “thế” và “lực” của Việt Nam vững mạnh, đảm bảo giữ vững độc lập, chủ quyền, an ninh và lợi ích quốc gia [12, tr.311].

Từ một số phân tích về đổi sách của Campuchia trước sự điều chỉnh chiến lược của các nước lớn và vấn đề rút ra với Việt Nam trên đây có thể thấy trong thời gian tới Campuchia sẽ tích cực thể hiện đường lối ngoại giao trung lập theo phương châm đa dạng hóa, đa phương hóa các mối quan hệ quốc tế. Trung Quốc và Việt Nam sẽ là những đối tác quan trọng đối với nước này bên cạnh Mỹ, Nhật Bản trên nhiều phương diện chính trị - ngoại giao, kinh tế - thương mại. Bên cạnh đó, Campuchia cần thúc đẩy ngoại giao với các nước phương Tây để từng bước thu hút vốn đầu tư nước ngoài, đa dạng hóa các nguồn đầu tư, mở rộng thị trường xuất khẩu... Việc xử lý mối quan hệ với Mỹ cần nhiều thời gian và định hướng cụ thể vì dù dưới bất kỳ hình thái nào, việc căng thẳng quan hệ với nước này là điều cực kỳ bất lợi cho Campuchia trong tình hình đối đầu Trung - Mỹ có nguy cơ gia tăng trong thời gian tới. Hiện tại và trong tương lai, cả Việt Nam và Campuchia đều phải hết sức coi trọng và không ngừng củng cố quan hệ giữa hai nước theo phương châm “Láng giềng tốt đẹp, hữu nghị truyền thống, hợp tác toàn diện, bền vững lâu dài”, đưa quan hệ hai nước ngày càng đi vào chiều sâu, ổn định, bền vững, là nhân tố góp phần đẩy mạnh phát triển kinh tế - xã hội, bảo đảm độc lập, chủ quyền của mỗi nước và thể hiện vai trò qua các tổ chức quốc tế, đặc biệt là ASEAN./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Ngọc An (2022), “Việt Nam - Campuchia tìm giải pháp thỏa đáng cho 16% đường biên giới chưa phân giới cắm mốc”, <https://tuoitre.vn/viet-nam-campuchia-tim-giai-phap-thoa-dang-cho-16-duong-bien-gioi-chua-phan-gioi-cam-moc-20221108145506682.htm>, truy cập ngày 8/4/2023.
- [2]. Nguyễn Trần Hoàng Anh (2023), “Vị trí của Trung Quốc trong chính sách ngoại giao và quốc phòng của Campuchia”, <https://nghiencuuchienluoc.org/vi-tri-cua-trung-quoc-trong-chinh-sach-ngoai-giao-va-quoc-phong-cua-campuchia/>, truy cập ngày 5/4/2023.
- [3]. Báo Nhân dân (2023), “Chính sách đối ngoại của Campuchia có điểm gì nổi bật?” https://special.nhandan.vn/doi ngoai_campuchia/index.html, truy cập ngày 11/4/2023.
- [4]. Dự án Dara Sakor ở Campuchia - một ‘kế hoạch trò chơi’ khác của Trung Quốc? (2029), <https://baoquocte.vn/du-an-dara-sakor-o-campuchia-mot-ke-hoach-tro-choi-khac-cua-trung-quoc-106907.html&=1>, truy cập ngày 9/4/2023.

- [5]. Hoàng Đình (2021), "Hòn đá tảng trong quan hệ Mỹ - Campuchia", <https://thanhnien.vn/hon-da-tang-trong-quan-he-my-campuchia-1851390765.htm>, truy cập ngày 5/4/2023.
- [6]. Văn Đỗ, Phùng Kiên (2022), "Campuchia-Nhật Bản nhất trí nâng quan hệ Đối tác chiến lược lên tầm cao mới", <https://vov.vn/the-gioi/campuchia-nhat-ban-nhat-tri-nang-quan-he-doi-tac-chien-luoc-len-tam-cao-moi-post931939.vov>, truy cập ngày 10/4/2023.
- [7]. Kimkong Heng (2022), "Hàn gắn mối quan hệ Campuchia-Hoa Kỳ: Từ phương diện Campuchia", <https://kyotoreview.org/issue-32/mending-cambodia-us-relations-a-cambodian-perspective-vi/>, truy cập ngày 5/4/2023.
- [8]. Lê Thị Thúy Hiền (2022), "Quan hệ Việt Nam - Campuchia: Năm mươi lăm năm cùng chung tay vun đắp và phát triển", <https://tuyengiao.vn/ngghien-cuu/quan-he-viet-nam-campuchia-nam-muoi-lam-nam-cung-chung-tay-vun-dap-va-phat-trien-139672>, truy cập ngày 5/4/2023.
- [9]. Melinda Martinus - Chhay Lim (2023), Campuchia đang tìm cách "thoát Trung"?, <https://nghienquachienluoc.org/campuchia-dang-tim-cach-thoat-trung/>, truy cập ngày 8/4/2023.
- [10]. Nga và Campuchia tăng cường hợp tác giữa quân đội hai nước (2021), <https://voh.com.vn/the-gioi/nga-va-campuchia-tang-cuong-hop-tac-giua-quan-doi-hai-nuoc-421564.html>, truy cập ngày 10/4/2023.
- [11]. Hồng Thủy (2015), "Trung Quốc phủ bóng lên quan hệ Việt Nam - Campuchia", <https://vietgiaitri.com/trung-quoc-phu-bong-len-quan-he-viet-nam-campuchia-20151012i2151831/>, truy cập ngày 9/4/2023.
- [12]. Nguyễn Thị Thanh Thủy (2022), "Những điều chỉnh chiến lược của Mỹ đối với Đông Nam Á từ năm 2017 đến nay", *Kỷ yếu Hội thảo Khoa học đề tài cấp Quốc gia "Những điều chỉnh chiến lược của các nước lớn trong bối cảnh mới, sự tác động và định hướng của Việt Nam"*, tr.294-311.
- [13]. Quách Xuân Thủy (2022), "Những điều chỉnh chiến lược của Nhật Bản đối với khu vực Đông Nam Á trong những năm gần đây", *Kỷ yếu Hội thảo Khoa học đề tài cấp Quốc gia "Những điều chỉnh chiến lược của các nước lớn trong bối cảnh mới, sự tác động và định hướng của Việt Nam"*, tr.331-336.
- [14]. "Thực trạng Campuchia khi Trung Quốc đầu tư xây dựng hàng loạt casino", <https://minhviethatgroup.com.vn/tin-tuc/thuc-trang-campuchia-khi-trung-quoc-dau-tu-xay-dung-hang-loat-casino-893.html>, truy cập ngày 8/4/2023.
- [15]. Trần Nam Tiến (2022), "Sự điều chỉnh chiến lược của các nước lớn trong thời gian gần đây: nhận diện và tác động đối với thế giới và khu vực châu Á - Thái Bình Dương", *Kỷ yếu Hội thảo Khoa học đề tài cấp Quốc gia "Những điều chỉnh chiến lược của các nước lớn trong bối cảnh mới, sự tác động và định hướng của Việt Nam"*, tr.269-293.
- [16]. Việt Nam đánh mất "anh em tốt" Lào và Campuchia vào tay Trung Quốc? (2020), <https://kevesko.vn/20201102/viet-nam-danh-mat-anh-em-tot-lao-va-campuchia-vao-tay-trung-quoc-9665530.html>, truy cập ngày 18/4/2023.

**CAMBODIA'S RESPONSES TO THE STRATEGIC ADJUSTMENTS
OF MAJOR POWERS IN RECENT YEARS
AND IMPLICATIONS FOR VIETNAM**

Tran Thi Tam

Faculty of History, University of Sciences, Hue University

Email: tamkhoasuhue@gmail.com

ABSTRACT

In recent years, great powers have frequently made strategic adjustments toward Southeast Asian nations. These adjustments have had a significant impact on the foreign policies of these countries, including Cambodia, Vietnam's neighboring country. Therefore, understanding Cambodia's responses to the strategic adjustments of major powers such as the United States, China, Russia and Japan in regional and global affairs is of great importance to Vietnam. Through a systematic analysis of relevant documents, this article presents an overview of the strategic adjustments of several major powers, specifically the United States, China, Russia and Japan. Accordingly, it focuses on analyzing Cambodia's policies in its relations with China, the United States, Russia, Japan, Vietnam, and other Southeast Asian countries. Based on this analysis, Vietnam can develop appropriate policies in its relations with Cambodia in particular and major powers in general, thereby continuing its proactive foreign policy, fostering favorable conditions for national development, and enhancing Vietnam's position on the international stage.

Keywords: Cambodia, Strategic Adjustments, Vietnam.

Trần Thị Tâm sinh ngày 10/8/1983 tại Thanh Hóa. Bà tốt nghiệp cử nhân ngành Lịch sử năm 2006 và thạc sĩ chuyên ngành Lịch sử thế giới năm 2009 tại trường Đại học Khoa học, Đại học Huế. Bà nhận học vị tiến sĩ năm 2019 tại trường Đại học Khoa học, Đại học Huế. Từ năm 2006 đến nay, bà công tác tại khoa Lịch sử, Trường Đại học Khoa học, Đại học Huế.

Lĩnh vực nghiên cứu: Lịch sử thế giới, quan hệ quốc tế.